

מים זכים

זורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פב).

פרשת תרומה

- ג -

ב. ואמנם מטעם אחר יש לדון, דבניי היו רשאים לתת יותר מחומש מממונם, עבור צורכי המשכן.

משום דהנה קיי"ל (משנ"ב סי' רמב, ג) שצריך ללוות כסף מאחרים, בכדי שלא לבטל את מצות סעודות שבת, וכמה דאיתא בגמ' (ביצה טו): 'אמר להם הקב"ה לישראל, בני לוו עלי וקדשו קדושת היום, והאמינו בי ואני פורע', וע"ע בשעה"צ (שם, אות יב).

ולכאוי צ"ע מדוע מצות עונג שבת, חיובה יותר מחומש, שאפי' אם אין לו כסף, הוא צריך ללוות, ומאי שנא משאר המצוות עשה, דחיובן עד 'חומש', וע"ע.

- ד -

ושאלתי את הנ"ל קמ"י דמרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, דצ"ע מדוע מצות עונג שבת חיובה יותר מחומש (שהרי אפי' אם אין לו כסף, הוא צריך ללוות), ומאי שנא משאר המצוות עשה, דחיובן עד 'חומש'.

והשיב מרן שליט"א בזה"ל, 'עונג שבת זה לצרכו', - ושאלתי, אז מה אם זה לצרכו? - והשיב: 'בשביל מה יש לו כסף?', - ע"כ.

ולכאוי יש לבאר את כוונת דברי מרן שליט"א, שבמצוות שהן לצרכו, יש סברא מיוחדת שצריך להוציא עליהן יותר מחומש, משום דלא גרע ממה שבעבור צרכיו הרגילים לחיי נפשו, הוא רגיל לבזבז יותר מחומש, וגם כאשר אין לו כסף, מ"מ הוא לווה עבור זה, - ולכן גם בעבור אותן המצוות, שהגדרתן כמצוות שלצרכו, דינו להוציא עליהן אפי' יותר מחומש.

[ומהאי טעמא יש לומר, דה"ה נמי דבשביל מצות שמירת הנפש וכדו', דהיא נמי מצוה שלצרכו, יהי מחוייב להוציא עליה יותר מחומש וכנ"ל, ואכמ"ל].

- ה -

ומעתה לכאוי יש מקום לומר, דגם מצוות שיש בהן כפרה לנפשו, הרי הן נחשבות כמצוות שלצרכו, שיכול וצריך לבזבז עליהן יותר מחומש מממונו וכנ"ל, - וא"כ יש לומר, דהנה המשכן ה"י כפרה על מעשה העגל וכדאיתא בתנחומא (פרשת תרומה פ"ח), וא"כ להנ"ל יש לדון, דבניי היו רשאים לתרום לכך יותר מחומש, כיון דלכפרת נפשו רשאי לבזבז יותר מחומש וכנ"ל.

ושוב הראוני שכן כתב ב'אלף המגן' על המט"א (סי' תרו, א) וז"ל, 'כתבו בספה"ק אף שארז"ל המבזבז אל יבזבז יותר מחומש, אבל בעל תשובה כיון שכתוב (דניאל ד, כד) 'וְחִטָּאָה בְּצִדְקָה פְּרָק', א"כ אין לזה שיעור, כי כל אשר לאיש יתן בעד נפשו, ולכן הנותן צדקה לכפרת עוונותיו, יוכל לפזר אף יותר מחומש' עכ"ל, [וע"ע ב'קובץ שיעורים' (ח"א כתובות, שכג), וב'אילת השחר' (ב"ק ט: בד"ה ל"ע אם אינו מוצא)].

- ו -

ג. ויש לדון עוד מטעם אחר, דבניי היו רשאים לתת יותר מחומש מממונם, עבור צורכי המשכן.

דהנה ידידי הרה"ג ר' מרדכי אפללו שליט"א העירני, דיש לדון בזה עוד, ע"פ דברי היחכמת אדם' בהל' צדקה (סי' קמד, י),

וידבר ה' אל משה לאמר: דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר יבזבז לבו תקחו את תרומתי: (כה, א-ב).

הנה יש לדון, האם בני ישראל יכלו לתרום לצורכי המשכן, ככל אשר יחפצו בנדיבות ליבם, או"ד דלא הי' ראוי להם לתרום יותר מ'חומש' מממונם, וכהא דקיי"ל 'המבזבז, אל יבזבז יותר מחומש'.

והנה יעוי' במה שדיקדק האלשיך הקדוש בלשון המקרא, וביאר בלשון המקרא, שה' ציווה למשה, שידבר לבניי שיתנו תרומה, אך מ"מ שלא יתנו יותר מ'חומש' מממונם, וכהא דקיי"ל 'המבזבז, אל יבזבז יותר מחומש', עיי"ש.

אמנם לכאוי יש מקום לפלפל טובא בזה מכמה צדדים, וכדלהלן.

- א -

א. דהנה הטעם דאין לבזבז יותר מחומש, הוא מחמת שמא ייעני ויצטרך לבריות (ע"י משנ"ב סי' תרנו, ז), ומעתה ל"ע דהרי כשבני ישראל היו במדבר, הם היו אוכלים ושבעים מאכילת הימין, וכן הם לא היו צריכים לקנות בגדים חדשים, או נעליים חדשות, בזמן שהותם במדבר, וכדכתיב (דברים ח, ד) 'שְׁמַלְתְּךָ לֹא בָלְתָה מֵעֶלְיְךָ וְרַגְלְךָ לֹא בָצָקָה זֶה אֲרָבָעִים שָׁנָה'.

ופירש רש"י 'שמלתך לא בלתה - ענני כבוד היו שפין בכסותם, ומגהצים אותם כמין כלים מגוהצים, ואף קטניהם כמו שהיו גדלים, היה גדל לבושן עימהם, כלבוש הזה של חומט שגדל עימו', וכן כתיב (דברים כט, ד), '... וְנִעְלַף לֹא בָלְתָה מֵעַל רַגְלְךָ'.

ומעתה יש מקום לדון, דכיון דבניי היו במצב כזה, שחייהם לא היו תלויים במצב הכלכלי שלהם, א"כ לכאוי יש לדון, דעליהם לא נאמר, דאין להם לבזבז יותר מחומש, מחמת שמא יהיו עניים ויצטרכו לבריות, כיון דיכלו שפיר לחיות בטוב ובנעימים, גם ללא שיהי' ברשותם ממון כלשהו.

- ב -

אמנם באמת יש לדחות את הנ"ל, ע"פ מה דכתיב בקרא (דברים ח, ב) 'וְזָכַרְתָּ אֶת כָּל הַדְרֹךְ אֲשֶׁר הִלִּיכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ זֶה אֲרָבָעִים שָׁנָה בְּמִדְבַר לְמַעַן עֲנִתְךָ לְנִסְתָּךְ לְדַעַת אֶת אֲשֶׁר בִּלְבָבְךָ הִתְשַׁמֵּר מִצֻּוֹתַי אִם לֹא'.

ופירש הרשב"ם 'למען ענתך - זהו עינוי, שאין פת בסלך, וחיין תלויים למרום בכל יום', דהיינו דבני ישראל עמדו כל הזמן בנסיון, ולא יכלו להיות בטוחים בכל יום, שגם מחר הימין ימשך לרדת, וע"ע במש"כ רש"י (שמות טז, כה).

ומעתה י"ל דלא הי' ראוי לבניי, לתרום יותר מחומש, כיון שהם לא ידעו מה יילד יום, והיו צריכים לשמור את ממונם, מחמת שהי' להם לחשוש כל העת, שיתכן שבעתיד הקרוב כבר לא יהי' להם לחם מן השמים.

[ואמנם בסופו של דבר התברר, שרוב בני ישראל מהתקופה ההיא, אכלו את המן עד יום מותם, והתברר למפרע שלא הי' להם צורך בממונם (במדבר יד, כא-לה / שמות טז, לה)].

שכתב וז"ל 'עשיר מופלג מותר לבזבז אף יותר מחומש מנכסיו (עי' ריש סימן רמט) עכ"ל, ולכאור' כוונתו שכך משמע מדברי הש"ע שם].

ועפ"י יש לדון בנידו"ד, דהנה איתא בגמ' (בכורות ה'): 'שאינן לך כל אחד ואחד מן ישראל, שלא היו עמו תשעים חמורים לובים, טעונים מכספה וזהבה של מצרים' והובא ברש"י (שמות יג, יג), ולפ"י הרי בני"י היו עשירים מופלגים מאוד, וא"כ לדברי החכמת אדם הנ"ל י"ל, דבני"י היו רשאים לתרום למשכן יותר מחומש מממונם ודו"ק, - וע"ע בבה"ל (סי' תרנו, ד"ה אפי' מצוה עוברת).

וידבר ה' אל משה לאמר: דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי: (כה, א-ב).

הנה יעוי' במה שדיקדק האלשיך הקדוש בלשון המקרא, וביאר בלשון המקרא, שה' ציווה למשה, שידבר לבני"י שיתנו תרומה, אך מ"מ שלא יתנו יותר מ'חומש' מממונם, וכהא דקיי"ל 'המבזבז, אל יבזבז יותר מחומש', עיי"ש.

ויעוי' עוד במה שמבואר בדברי הח"ח (ליקוטי הלכות, יומא לה:), שבשביל קיום מצות ת"ת, צריך לבזבז יותר מחומש, - ואע"פ שלגבי שאר המצוות עשה קיי"ל, דאין לבזבז עליהן יותר מחומש (רמ"א או"ח סי' תרנו), - אך מ"מ מצות תלמוד תורה שאני, כיון שהוא מחוייב לידע אותה, והיא חייב לנצח, - והוכיח זאת הח"ח מהנהגת הלל הזקן שהובאה בגמ' שם, עיי"ש.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה ידועה הנהגתו של הלל הזקן (יומא לה:): 'שבכל יום ויום הי' עושה ומשתכר בטרפעיק, חציו הי' נתון לשומר ביהמ"ד, וחציו לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו'.

ולכאור' צ"ע בזה, דהא קיי"ל ד'המבזבז אל יבזבז יותר מחומש', והיאך הי' מותר להלל הזקן, לבזבז מחצית משכרו עבור מצות ת"ת, - והח"ח (שם) הוכיח מזה, דלענין תורה שהוא מחוייב לידע אותה, והיא חייב לנצח, לא נאמר בה שאל יבזבז יותר מחומש, ע"כ.

- ב -

ולכאור' צ"ע טובא, בהוכחתו של הח"ח מהנהגה של הלל הזקן הנ"ל, - משום דהנה באמת צ"ב, למה הי' הלל צריך לשלם לשומר ביהמ"ד, בכדי שירשה לו להיכנס, - ויעוי' ב'בן יהוידע' שכתב בביאורו השני וז"ל, 'וגם עוד אפשר, שהוצאות של הדלקת אש בימי הקור, וגם הדלקת שמן לנרות, הכל יעשה השמש מכיסו, ותמורת כל זה ייקח לו הרווחה זו, שייקח מכל אדם חצי טרפעיק, ואם לא יתנו לו לא יכניסם, יען כי הוא עושה הוצאות כנגד הרווחה זו' עכ"ל.

ומעתה לפי הביאור הנ"ל יש לדון, האם ההוצאות של החימום (והמיזוג), והתחזוקה וכדו' של ביהמ"ד, הן בכלל הוצאות ת"ת, - או"י ד"ל דהן הוצאות עבור הנוחות של הלומדים בביהמ"ד, אך לא הן בכלל הוצאות ת"ת.

- ג -

משום דהנה ידוע המעשה (הובא ביחי המוסר, ח"ב עמ' קסא), באחד שאביו שלח לו מכתב, ובו הוא מבקשו שיבוא אליו, (ויש שמספרים, שהבן הי' בבריסק, והאב הי' בוורשא).

ושאל הבן את מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל, שכיון שכיבוד אב משל אב, א"כ אינו מחוייב לנסוע, מפני הוצאות מסילת הברזל וכו', והשיב לו הגר"ח: אם אביך כתב לבוא, מחוייב אתה להלוך ברגל אליו, ומה שאתה נוסע, זה אינו עבור אביך אלא עבורך, ע"כ.

ומעתה לפ"י יתכן לומר, דה"ה נמי בנידו"ד, דההוצאות עבור החימום של ביהמ"ד וכדו', אינן נחשבות להוצאות ת"ת, משום דמחוייבים ללמוד תורה גם בימים הקרים, והוצאות החימום הינן עבור הנוחות של הלומדים, וכעין דברי הגר"ח הנ"ל.

וא"כ לפ"י צ"ע, כיצד הוכיח הח"ח מהלל הזקן, שמחוייבים להוציא עבור ת"ת יותר מחומש, והלא ההוצאות שהוציא הלל היו עבור תחזוקת המקום, ועל הוצאות אדם לנוחיותו, לא נאמר דאסור לבזבז יותר מחומש, וא"כ כיצד הוכיח הח"ח, דמי שאינו יודע ללמוד בעצמו, צריך לשכור מלמד שילמדהו תורה ואפי' ביותר מחומש, והלא ע"י אין הוכחה מהלל הזקן, וצ"לע.

- ד -

ויש מקום ליישב, דאין הכי נמי דאם הי' ב' בתי מדרשות, שבאחד הי' חימום והכניסה אליו התאפשרה רק בתשלום, ובשני הי' קר והכניסה אליו הייתה בחינם, די'ש מקום לדון האם הוצאות החימום הן הוצאות ת"ת וכנ"ל.

אך כיון דלהלל הזקן הי' רק ביהמ"ד אחד, שהכניסה אליו הייתה רק בתשלום, - ועוד דהרי הלל הזקן הי' מפרנס את ביתו באותו הסכום שנתן לשומר ביהמ"ד, וא"כ ודאי שעבור נוחיותו הי' רגיל לחסוך ולהצטמצם ביותר, ובכל זאת נתן חצי ממשכורתו לשומר ביהמ"ד, ובכה"ג י"ל דנחשב להוצאות ת"ת (אף שבאמת התשלום עבור הנוחיות).

ומזה הוכיח הח"ח, שצריך להוציא על הוצאות ת"ת יותר מחומש, דא"כ הי' אסור להלל הזקן, לשלם ע"ז חצי ממשכורתו וכנ"ל.

- ה -

והנה ב'קריינא דאגרתא' (במהדו' החדשה, ח"א סי' טו) הובאה שאלה, 'בדבר שהישיבה מבקשת סכום רב, אם רשאים לדון להוריד המחיר, (או"י דהוי חיסרון ביאמונה) מכיון שאח"ל שהוצאות בניו לת"ת מחזירין כמה שיוציא'.

ואחד מצדדי הספק של השואל היו, דכיון דכלול בתשלום לישיבה, גם תשלום עבור האש"ל, א"כ יבקש הנחה עבור התשלום על האש"ל, דזה לא נכלל בהוצאות ת"ת.

ועיי"ש מה שהשיב לו מרן הסטייפלער זצ"ל על עצם שאלתו, אך בתוך דבריו כתב הסטייפלער וז"ל, 'אך מה שהוסיף, שכלול בסכום זה הוצאות אש"ל, יש לדון דגם זה הוא בכלל הוצאות בניו לת"ת, כיון שא"א ללמוד תורה שם אלא עם אש"ל, ויש לפלפל בזה', עכ"ל עיי"ש.

- ו -

הרי לן דדן הסטייפלער, בכה"ג דא"א ללמוד תורה שם, אלא עם אש"ל, האם זה בכלל הוצאות ת"ת, - ונשאר ביש לפלפל בזה, - ולכאור' יש מקום להוכיח מדברי הח"ח הנ"ל, דס"ל דאם חייבים לשלם עבור הכניסה לביהמ"ד, זה נחשב להוצאות ת"ת, אף שלמעשה יתכן, שהתשלום שם הי' עבור הנוחיות של הלומדים וכנ"ל.

ולכאור' יש להוכיח, דה"ה נמי בנידון הסטייפלער, שבשביל ללמוד תורה בישיבה ההיא, חייבים לשלם עבור הוצאות האש"ל, דזה נחשב להוצאות ת"ת, - ויש לדחות ואכמ"ל.

והנה בספר 'חוט שני' (שבת ח"א עמ' מח) כתב וז"ל, 'מי שיכול לטרוח ולקנות צרכי שבת יותר בזול, במקום מרוחק ממנו, ואילו במקום הקרוב אליו, המצרכים הללו יותר יקרים, - אם הטריחה לילך למקום המרוחק, תפריע לו בהכנות לשבת, הוי בכלל הוצאות שבת לקנות במקום הקרוב אליו שהוא יקר יותר', עכ"ל.

ועפ"י י"ל, דה"ה אם החימום והמיזוג וכדו', מועילים ללומדים שילמדו טוב יותר, דלכאור' שפיר נחשב כהוצאות ת"ת, ולפ"י הוכחת הח"ח מבוארת שפיר לכל הצדדים, ודו"ק ונפלא.

ניתן לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה

ע"י הקלטת תגובות הערות והוספות

בקו' מים זכים: 02-633-5850

[כיום ישנם כ-60 תלמידי חכמים שליט"א

המאזינים לתגובות שהתקבלו במערכת]

ניתן לתרום להוצאות הפצת העלון, דרך עמדות 'נדרים פלוס' - [לעבור לקופות נוספות - להיכנס ל'קרבן צרכי הרבים' - ולגלוש למשבצת

המציינת: 'עלון מים זכים' - חזברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - הארות והערות יתקבלו בברכה בדוא"ל: a0527155442@gmail.com

להנצחת שמות לע"נ ולרפ"ש וכדו' (50@), ובכל ענייני העלון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)